

In gesprek met...

*Dr. E. Mackay,
auteur van 'Het grote Huis'*

Op woensdagavond 3 april jongstleden werd in Gouda een bundel gepresenteerd van Dr. E. Mackay met de titel 'Het Grote Huis, christelijke geloofstraditie in een (post) moderne wereld'. We gaan in gesprek met de auteur van dit boek.

Vooraf wilt u wel iets over uzelf vertellen.

Ik ben op 1 november 1964 geboren te Sliedrecht. Na de lagere Johannes Calvijnschool deed ik gymnasium aan de Guido de Brès te Rotterdam (1977 – 1983). Ik studeerde geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Leiden (1983 – 1987); doctoraalscriptie over de verhouding van kerk en islam in Egypte, post-doctoraal filosofie aan de Radboud Universiteit Nijmegen (1998 – 2000). Ik promoveerde in 1997 aan de Theologische Faculteit van de Universiteit Utrecht. Vanaf 1988 werkte ik aan de International Dialogues Foundation aan de Vrije Universiteit van Amsterdam en aan Hogeschool De Horst te Driebergen. Daarna werkte ik aan het Thuredrecht College in Dordrecht (1994 – 2002) - als docent geschiedenis en filosofie. Sinds 1999 werk ik aan Hogeschool De Driestar te Gouda.

Hoe ziet u de verhouding tussen wereldmijding en wereldwijding (voor onze gezindte)? U bent vast al begonnen of een tijd bezig met nadere doordenking die volgens u nodig is. Het beeld voor dit boek "Het grote huis" is ontleend aan een joodse rabbijn die weende over de ondergang van Jeruzalem in het jaar 70 na Chr. Hij vluchtte weg uit Jeruzalem naar Javne. Hij besloot om niet bij de pakken neer te zitten, maar om een school te stichten. Die noemde hij het Grote Huis. Over heel de wereld zijn de Joden in ballingschap gekomen, maar overal hebben ze overleefd door scholen of leerhuizen te stichten

volgens deze traditie van het Grote Huis. Volgens mij moeten wij als christenen iets vergelijkbaars doen in dit moderne Europa waar de kerk bijna is afgebroken. Dit Grote Huis is een alternatief voor de zuil. Een zuil klinkt massief, zo maar wordt het je woning, waarin je plezierig gaat wonen. Een zuil heeft geen ramen, maar is een blok beton. Ik kies dan voor het beeld van het Huis. Je moet niet wonen maar vertoeven in een huis. We verblijven er immers tijdelijk. Een huis is kwetsbaar. Het vertoeven in dit Huis betekent een verlangen naar Gods koninkrijk. Het Huis heeft ook vensters op de wereld: wij hebben immers een opdracht voor de wereld. Ik heb ook niet zoveel met het meer moderne beeld van het netwerk. Hedendaagse christenen willen geen zuil maar een netwerk oprichten. Dat is veel te vluchtig. Ik ben wat dat betreft ouderwets. Ik heb bijvoorbeeld geen mobiel. Het Grote Huis is een soort midden tussen zuil en de maar al te vluchtige wereld van het netwerk. Dat huis moet wel sterk zijn maar ook grote ramen hebben.

We moeten wel meer de wereld in?

Ja, we zijn vaak sterk gericht op zelfbescherming; bijvoorbeeld, de scholen zijn sterk met hun voortbestaan bezig. Dan ben je bereid om in ruil voor eigen scholen in te leveren op de onderwijskundige inhoud en ga je bijvoorbeeld het opbrengstgericht werken invoeren.

De vraag is: Wat is wereld? We leggen als gezindte sterke accenten op film enz. en hebben geen oog voor de economie, terwijl ik daar juist heel duidelijk de wereld in zie. Je hebt refo yups in mijn woonplaats die sterk hechten aan een mooi huis en een steeds duurder auto. Ze zeggen wel eens over ons vrij simpele huis: Woon je daar nu nog steeds? De geldgierigheid is toch de wortel van alle kwaad? Dat we te veel houvast willen en op ons zelf vertrouwen is werelds.

Het streven naar steeds meer is natuurlijk niet-Bijbels, maar men werpt tegen dat je anders de economie nog meer naar beneden helpt. Dus we moeten meer consumeren. We krijgen anders nog meer werkloosheid. En dat is ook erg.

We hebben die werkloosheid zelf over ons afgeroepen. Het kon niet op. Kies voor soberheid en sparen.

Kan dat nog wel?

Ja, al is het maar een Gideonsbende, een mosterdzaadje, het zal worden gezegend. Ik moest in Nieuw-Lekkerland een referaat houden ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de School met den Bijbel en daar las ik in een kasboek dat de wedde van het hoofd der school nul was. Drie jaar achtereen. En het werd gezegend! We mogen op God vertrouwen. Ook is de angst vaak niet terecht. Als je zegt tegen de inspectie dat onderwijs meer is dan alleen economie dan accepteert die dat soms toch wel.

Als het over de gelijkheidsideologie gaat, vrees ik dat dit anders ligt. Dan zet je misschien de bekostiging op het spel.

Kijk eens naar de Vrije Scholen wat die bijdragen om hun antroposofische identiteit te handhaven. Ze hebben een veel grotere vrijheid met hun gedeeltelijke subsidie. De ouders dragen daar ook bij aan de kosten. Die Geuzenmentaliteit is een eind weg. We moeten dus vragen wat de fronten van de wereld zijn. Laten we ook letten op de macro-ethiek (economie, dierenwelzijn). Daarin zou het rentmeesterschap, de sobere omgang met de schepping, toch veel belangrijker moeten zijn. Op dat punt vind ik de econoom Bob Goudzwaard een voorbeeld. Niet links en niet rechts.

U wilt de traditie doorgeven naar de jongeren en daarmee de kille maatschappij meer warmte geven? Kun je met die traditie nog wel iets?

Onze tijd vertoont overeenkomsten met de situatie van de kerk van de vroege christenheid. De overheid is seculier. Dat is dus heel anders dan in de 17e eeuw. We lijken steeds meer op de Vroege Kerk onder Rome. Daarom zou je juist ook daar mooie bronnen moeten zoeken om te lezen met de jongeren. Denk aan de Diognetusbrief. Dit is een brief die laat zien hoe de vroege christenen leefden: zeer indrukwekkend! Ik hoorde van een leraar die deze brief in klas 2 vmbo had behandeld. Het was zijn mooiste les. Hij vroeg aan de leerlingen: Herken je je hierin? Hij hield de spiegel voor. Het antwoord was: nee. Hij had vervolgens een heel mooi gesprek met hen.

Ook de bronnen van de 16e eeuw zijn heel actueel. Ik heb de Institutie van Calvijn voor mijn examen op de middelbare school in het Frans gelezen. Dat is veel mooier dan in de moeilijke vertaling in het Nederlands. De bronnen van de Reformatie leren mij dat het heil ruimer werd gepredikt dan vandaag in sommige kerken. Die theologen waren toch meer gunnend. Je wordt al gauw versleten voor een remonstrant als je dit zegt. Maar daar gaat het helemaal niet om. Dit woord is vaak een middel geworden om iemand af te schrijven die het niet met jou eens is. Ik weet de Bijbelse spanning tussen verkiezing en roeping zeer wel. Alles is genade én God vraagt: geef Mij uw hart! Maar het kan toch niet goed zijn als iemand zijn hele leven in onzekerheid verkeert: Ben ik wel uitverkoren?

Verdiep je in een tekst, zeg ik tegen de jeugd en surf niet steeds op internet. En sommige jongeren luisteren hier ook naar. Als ouders en school moeten we dan ook zelf het goede voorbeeld geven.

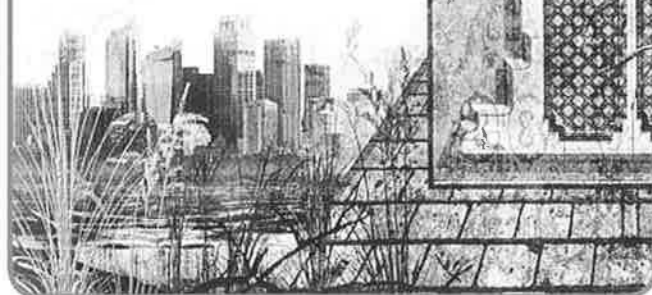
Rekent u tot die waardevolle traditie ook de werken van de Nadere Reformatie?

Ja, die heb ik met ere genoemd in mijn boek.

Dr. Ewald Mackay

HET GROTE HUIS

Christelijke geloofstraditie in een (post)moderne wereld

In hedendaags Nederlands overzetten maar wel een gedragen stijl?

Ja, gedragen én eenvoudig! Je ziet ook hoe eenvoudig de Heere Jezus sprak tot de mensen.

Je moet bij het presenteren van oude bronnen wel de gave hebben ze te laten leven voor de jongeren. Dat kan niet iedereen.

Klopt. Dus leraren zijn cruciaal. De nieuwe generatie is ook snel en hecht aan een mooie vorm. Het zijn wel de traditeurs, degenen die de overdracht moeten doen naar de jeugd. Ze zullen wel meer ondergrond moeten hebben. Dat is ook nodig voor bestuurders. Ze moeten de bronnen leren lezen. Met het oog op goed onderwijs waarin warmte de kilheid verdrijft. De mentaliteit is vaak: ieder zorgt voor zichzelf. Je ziet dat ook als je met de trein reist. Wie maakt er nog een praatje met je? Dat zijn de tachtigers. Het gaat om warmte. Laat maar zien als leraar wie je als mens bent. Stel je kwetsbaar op. Als je echt iets te vertellen hebt, luisteren ze wel. Het christelijk onderwijs is toch meer dan openen met een stukje lezen uit de Bijbel en sluiten met gebed. Het hele onderwijs moet ervan doortrokken zijn. Als je hoort hoe reformatorische leerlingen vloeken en dat

sommigen zeggen: ik geloof niks meer, dan is het toch wel erg. Wat geven wij ze mee? Wim Fieret zei terecht dat thuis de bodem gelegd moet worden. Kinderen uit zulke gezinnen proberen vaak nog wel overeenkomstig die waarden te leven.

Wordt in onze kring wel voldoende aandacht besteed aan het onderkennen van de tijdgeest en worden leerlingen/studenten er wel voldoende op voorbereid?

Nee, er is te weinig kennis van. Misschien heeft het onderwijs hierin een grote taak, ook de ouders hebben dat.

Hebben we een denktank nodig?

Dat is niet zo'n goed woord. Net als 'zuil' is ook 'denktank' erg massief: een militaire metafoor zelfs! We moeten wel goede scholing geven: het Grote Huis! Overigens, als de mensen die momenteel de denktank opbouwen, dit ook bedoelen, sta ik aan hun kant! Organiseer voorlichting, ook voor predikanten. Hoe stel je je op naar de jeugd? Moet je er niet meer naast gaan staan? Retorica is ook heel belangrijk. Hoe zeg je het? De Heere Jezus sprak duidelijk. Ze verstonden Hem. We moeten ook af van al die kloven, die hokjes die er in refoiland zijn opgebouwd.

U zei ook nog dat we meer moed moeten tonen en een eigen tegengeluid moet durven laten horen?

Ik bedoel dan vooral onderwijskundige moed. We zien bijvoorbeeld bij het studiehuis dat we meehobbelen met de trend en er een eigen draai aan geven. Zeg in zo'n geval maar eens onvervroren: nee! Dan is er wel begrip. We hebben, bijvoorbeeld, op onze Driestar Hogeschool voor een soort plus klas (honoursclass) heel duidelijk het christelijke element ingebracht in een subsidieaanvraag – wij spreken over 'wijsheid' als onderwijsideaal en staan daarmee haaks op het overheidsideaal van 'kenniseconomie' – en toch hebben we deze subsidie gekregen!

Gezinnen laten het soms ook afweten. De opvoeding gebeurt wel door de reformatorische school. In hoeverre en op welke manieren kunnen we de overdracht naar de gezinnen (mede door kerk en school) van waardevolle traditie op een goede manier laten verlopen? Wilt u uw uitspraak over christelijke traditie die als het goed is thuis al begint („De gunning van het geloof is nodig. Als jongeren ervaren dat het heil niet voor hen is – en velen ervaren het zo –, hoe kunnen ze dan ooit wonen in het huis van Christus, laat staan in het huis van de traditie?") toelichten?

De oude bronnen zijn toch meer gunnend dan tegenwoordig gesproken wordt.

Dat het voor de grootste der zondaren nog mogelijk is, mag je zeker zeggen. Maar niet zonder dat de noodzaak van het zich schuldig kennen genoemd wordt. Ook dat er een uitverkiezing is.

Het is aan God om te bepalen wie van Hem is. Daar kan ik niet indringen. Ik zeg liever tegen welke kerk dan ook: Kijk in de spiegel van je eigen bronnen. Daarin is meer gunning dan in de bronnen van de 20ste eeuw. Ik wil ook absoluut geen oppervlakkige boodschap. Ik ben geraakt door Kierkegaard, die zeer diepzinnig is. Maar de diepte mag je niet verpletteren. Laten wij als-tublieft God niet verhinderen.

Wat het laten afweten betreft door gezinnen: daar ligt de eerste verantwoordelijkheid en we zullen misschien wel gedwongen worden om de overdracht daar te doen.

Huisgodsdienst is noodzakelijk, vindt u?

De ouders zijn en blijven de eerst verantwoordelijken voor hun kinderen. Als zij in het geloof staan of het met ernst zoeken, kunnen ze de kinderen ook iets meegeven. In de reformatietijd en ook in de Dordtse Leeregels is het geloof waarin de ouders staan geen absolute uitzondering maar veelmeer de praktijk: daarom is het ook zo troostrijk wat er over de jonge kinderen die sterven wordt gezegd: zij zullen behouden zijn als het kinderen van gelovige ouders betreft. Het onderwijs heeft daar zoals ik hiervoor reeds opmerkte, naast de ouders, wel een taak in.

Hoe kijkt u aan tegen (de resten van) de verzuijing? Moeten we ons inspannen die te conserveren? Is de verzuijing te veel naar binnen gericht?

Wat er is, moeten we niet weggooien. Maar iets als een Wegwijsbeurs vind ik een station te ver. Dat hoeft voor mij niet. Maar voor onderwijs en andere instellingen geldt wel dat als je het eenmaal hebt weggegooid, je het nooit meer terug krijgt. Het Huis moet wel sterk genoeg zijn en grote ramen hebben.

Christus zegt: 'Ik zend u als schapen te midden van de wolven'. Ik geloof meer in innerlijke kracht dan in uiterlijke stutten. Je moet die laatste weghalen als ze niet meer nodig zijn. Het is niet vanzelfsprekend dat de kinderen op een reformatorische school komen. Zo zijn er ook reformatorische leerkrachten die in de Schilderswijk godsdienstles geven. Vanuit de kracht van het Huis moeten wij naar buiten treden.

Dr. W. Aalders zag niet veel in het actief zijn in de samenleving. Je hebt je handen al meer dan vol om als individu nog staande te kunnen blijven, zei hij.

Dat is nu nog niet aan de orde, denk ik. Je moet wel op een stijlvolle manier naar buiten treden. Niet zoals het welvaartsevangelie van sommige Pinkstergemeenten.

Dat past ons niet. Maar wel dat je als kerk bijvoorbeeld je deuren openstelt voor buitenstaanders.

Waken tegen nostalgie, zei dr. H. van den Belt. U ziet er wel iets moois in ("Maar ik zie het als vreugde bij ontdekkingen in de geschiedenis van de kerk. Dat verleden kan corrigerend zijn voor dingen in de gereformeerde gezindte.") Aan welke ontdekkingen in de kerkgeschiedenis denkt u? Hoe kan dat corrigerend zijn voor onze gezindte? Belangrijke ontdekkingen zijn de soberheid, eenvoud van het leven zoals in de Diognetusbrief tot uitdrukking komen. Ook moed, denk aan het ontstaan van de Driestar. Er was nog een Geuzenmentaliteit. Er was geloof en ook gunning. Corrigerend is dat die traditie een spiegel is voor onze gezindte. Dat we daardoor dichter bij het wezen van de dingen komen. We zijn heel hard voor elkaar en veroordelen snel. Wees streng voor jezelf en mild voor een ander.

U hebt hoop op een culturomslag. De crisis lijkt die in ieder geval niet te bewerken. Denk aan de huizenmarkt. Het is net een zeepbel, las ik in de krant, en die spat uiteen. Wat of wie zou dat dan wel moeten doen?

Ik ben heel somber maar het is toch ook christelijk te blijven geloven dat die omslag er een keer kan komen. Zeg niet dat dit niet kan. Het zal wel een narrow escape zijn, een ternauwernood ontsnappen. Het is menselijkerwijs gesproken niet te verwachten. Wel dat de cultuur op z'n laatste benen loopt. Je mag toch blijven hopen. Wie zou dat moeten doen? Een kleine Gideonsbende. Dat is de christenheid altijd geweest en nu zeker. Een Réveil-gestalte is nodig, niet die van Abraham Kuyper, die is te massief maar een eenvoudige, sterke én irenische gestalte. In instituties geloof ik niet zo in dit opzicht. Een voorbeeld vind ik dr. Aalders, een 20ste eeuwse Réveil-man. We mogen hopen op een tweede Réveil.

Hebt u nog een slotopmerking, bijvoorbeeld over de school als gemeenschap?

Ja, die zou veel meer een gemeenschap moeten zijn. Mijn hart ligt bij de opvoeding, het vormende onderwijs. De school is nu soms een leerfabriek. Zulke grote scholen moeten kleiner. Je voelt je anders totaal verloren. Kleinschalig, de school als een familie, een gezin. Gezamenlijk wonen in Het Grote Huis met open vensters op de wereld!

Literatuur van dr. E. Mackay

Geschiedenis bij de bron. Een onderzoek naar de verhouding van christelijk geloof en historische werkelijkheid (1997).

Gedenksteden in de Jordaan. Een bundel opstellen over geschiedenis, traditie en cultuur (2000).

Meesterschap in spiegelbeeld. Beschouwingen over persoonlijke vorming in het cultuuronderwijs (2007).

Besloten tuin. C.S. Lewis als leermeester (2011).

Het Grote Huis. Christelijke geloofstraditie in een (post)moderne wereld (2013).